

Engagement-samenwerking op de eiwittransitie

Inleiding

Casus 6 is een speciale casus in het Diepe Spoor van het pensioenfondsenconvenant. Dit is de enige casus die niet primair de focus legt bij sociale risico's, maar in plaats daarvan gericht is op milieurisico's, en dan specifiek ten aanzien van het verlies van biodiversiteit. Voor meer informatie over het Convenant Internationaal Maatschappelijk Beleggen Pensioenfondsen, zie de sectie 'achtergrond'.

Er is voor het onderwerp biodiversiteit gekozen omdat biodiversiteit sterk leeft bij pensioenfondsen. De urgentie van het verlies aan biodiversiteit wordt gevoeld en de overlap tussen financiële en maatschappelijke risico's is aanzienlijk. Daarnaast werd er reeds in het verzekeringsconvenant gewerkt aan dit thema in een collectief engagement met drie voedingsmiddelenfabrikanten. Hierbij hebben zich een vijftal pensioenfondsen aangesloten. Vanuit het pensioenconvenant gaf uiteindelijk de wens

om voort te bouwen op dit engagementtraject de doorslag om met biodiversiteit aan de slag te gaan en zo concrete impact in de reële economie te maken.

Het bestaande engagementtraject vanuit het verzekeringsconvenant was gericht op het tegengaan van ontbossing in Brazilië, één van de meest cruciale bosgebieden ter wereld die tegelijkertijd ernstig bedreigd wordt door veeteelt en soja productie. Het mes snijdt bij ontbossing aan meer dan twee kanten, in negatieve zin:

- Ontbossing versnelt de uitstoot van broeikasgassen die zijn opgeslagen in o.a. het hout van de bomen (omdat bos wordt platgebrand);
- Het vermindert de opname capaciteit van CO2 die de bomen en vegetatie intact vervullen;
- Het verlaagt de biodiversiteit in het ontboste gebied drastisch omdat er vaak een monocultuur gewas voor in de plaats komt waar flora en fauna die oorspronkelijk voorkomen in het bosgebied geen plek krijgen of niet gedijen;
- En daarnaast zijn er allerlei negatieve effecten voor de ecosysteem diensten die het bosgebied levert voor o.a. (inheemse) volkeren die in het bosgebied leven en daarvan afhankelijk zijn, zoals schoon water, medicijnen, voedsel.
- Bosgebieden zoals de Amazone zijn van grote invloed op weerpatronen en neerslag. En niet alleen in de directe omgeving. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek dat de regenval in Californië afhankelijk is van de Amazone¹.

De productie van soja is een belangrijke aanjager van ontbossing. Het gros van de geproduceerde soja gebruikt men als grondstof voor veevoer. Brazilië (met name vanuit de Amazone en Cerrado) neemt meer dan de helft van de totale wereldwijde soja productie voor haar rekening. De EU is na China de grootste soja importeur vanuit Brazilië. Nederland is de grootste soja importeur uit de EU, en ook het land dat van alle EU-landen het meeste importeert uit Brazilië. Een kwart van deze soja wordt doorgevoerd naar andere landen in Europa en het overgrote deel wordt in Nederland verwerkt tot meel (veevoer) of olie.²

¹ <https://carnegieeurope.eu/2020/09/28/one-answer-to-california-s-fires-lies-in-amazon-pub-82799>

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/40/import-sojabonen-uit-brazilie-40-procent-hoger>.

De werkgroep die zich heeft toegelegd op het collectieve engagementtraject in het verzekeringsconvenant onderzocht eerder de soja keten en concludeerde dat met een groeiende wereldbevolking en een groeiende vraag naar dierlijke eiwitten vanuit met name opkomende economieën het huidige model van soja productie voor veevoer onhoudbaar is binnen planetaire grenzen ten aanzien van zowel klimaat als biodiversiteit. De sleutel voor het stoppen voor ontbossing in o.a. de Amazone zit dus niet (alleen) in het realiseren van 100 procent traceerbare, duurzame soja, maar vooral in een afname in de vraag naar soja.

Onderdeel van die vraagafname is een ander, efficiënter gebruik van eiwitten waarbij productiedieren niet langer als tussenstap dienen, resulterend in een transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten. Echter, ook met een fundamenteel andere verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten is er niet voldoende vruchtbare

landbouwgrond beschikbaar om de groeiende wereldbevolking te voeden. Zeker nu er minder landbouwgrond beschikbaar is als gevolg van klimaatverandering. Aanvullend is een afname van de eiwitconsumptie onderdeel van de oplossing, de eiwitconsumptie is de afgelopen decennia wereldwijd bijna verdubbeld. Ter illustratie: in Nederland eten mensen gemiddeld 37 procent meer eiwitten dan de aanbevolen hoeveelheid, met alle gevolgen voor milieu én gezondheid.³

In aanvulling op het lopende engagementtraject vanuit het verzekeringsconvenant is daarom gekozen voor een benadering waarbij de focus ligt op het versnellen van de eiwittransitie. Naast de voedingsmiddelenproducenten vormen grote supermarkten een belangrijke schakel in de keten die van invloed is op de vraag naar soja aangezien zij eiwitten in producten verkopen aan de consument en tegelijkertijd veel marktmacht hebben richting producten van voedsel (o.a. boeren).

³ <https://edepot.wur.nl/8187>.

Aanpak

Gekozen is om een collectief engagementtraject te starten met een grote beursgenoteerde retailer met bedrijfsactiviteiten wereldwijd. Retailers hebben een belangrijke rol in het versnellen van de eiwittransitie ten behoeve van biodiversiteitsbehoud, en hebben de mogelijkheid om andere keuzes in hun assortiment te maken. Ook kunnen ze gerichte marketinginstrumenten inzetten om consumentengedrag te beïnvloeden.

In het engagement staan de volgende doelen centraal:

- Een commitment op de verschuiving van de verhouding plantaardig versus dierlijke eiwitten in de schappen in 2030 met een transitie pad en bijbehorende tussendoelen;
- Een commitment op het wegnemen van perverse prijsprikkels in het aanbod waardoor plantaardig aantrekkelijker wordt ten opzichte van producten met een grote(re) negatieve impact;
- Een commitment op de inzet van marketingbudgetten en schapruimte ten gunste van plantaardig en duurzaam.

Vanuit het idee dat één koploper ook de rest van de sector kan beïnvloeden, zeker in de competitieve markt van retailers, zullen bovenstaande doelen zo mogelijk via andere institutionele beleggers worden gecommuniceerd richting andere beursgenoteerde retailers.

Engagementstappen

De volgende stappen zijn onderdeel geweest van het opzetten en uitvoeren van het engagement:

1. Versturen van de engagementbrief met verzoek tot een eerste gesprek

Namens aangesloten verzekeraars en pensioenfondsen heeft de lead investor in samenwerking met ngo's een brief opgesteld waarin de probleemstelling en engagementdoelen zijn uitgewerkt. In de brief is de rol en verantwoordelijkheid van retailers in het versnellen van de eiwittransitie benadrukt, en is de retailer verzocht om een gesprek op basis van de engagementdoelstellingen.

2. Achtergrondonderzoek en het bepalen focus van het eerste gesprek

Na positieve ontvangst van de brief en toezegging van de retailer op het organiseren van een eerste gesprek, is binnen de werkgroep biodiversiteit van het pensioenfondsenconvenant de focus van het gesprek nader bepaald. Achtergrondonderzoek vond plaats naar de bedrijfsactiviteiten van de geselecteerde retailer in verschillende regio's, en in hoeverre er door dochterondernemingen in elke regio commitments zijn gedaan op de eiwittransitie. Gezien de inhoudelijke kennis van de ngo's binnen de werkgroep hebben zij een belangrijke rol gespeeld in de voorbereidingen voor het eerste gesprek en het bepalen van de focus.

3. Engagementgesprek

Na positieve reactie op het verzoek tot engagement is een eerste gesprek opgezet met de retailer, waarin vooral kennismaking en het ophalen van informatie centraal stond. De grote verschillen tussen dochterondernemingen boden aanleiding om tijdens het eerste gesprek in te gaan op de bedrijfsstructuur en in hoeverre de retailer als overkoepelend bedrijf sturing kan geven aan commitments die worden afgegeven door de regio's. De retailer gaf ook toelichting op de 'key performance indicatoren'

die worden gelinkt aan de beloningsstructuur van het management. De eiwittransitie als onderwerp is voornamelijk nog geen onderdeel van deze structuur. Ook gaf de retailer aan dat het zetten van doelstellingen momenteel vooral wordt overgelaten aan de dochterondernemingen, en dat er grote verschillen zijn tussen markten waar het aankomt op de eiwittransitie waardoor het complex is overkoepelende targets te zetten. Tijdens het gesprek gaf de retailer aan dat de eiwittransitie wordt beschouwd als relevant en belangrijk, zeker in de context van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies, en dat momenteel wordt onderzocht hoe de retailer hierop in gaat zetten. Na het eerste gesprek is de investeerdersgroep voorzichtig positief over de bereidheid van de retailer om in gesprek te gaan, hoewel de kanttekening moet worden gemaakt dat er nog geen tekenen zijn dat aan de belangrijkste engagementdoelstellingen op korte termijn tegemoet gekomen zal worden. Ten tijde van het schrijven van dit geleerde lessen document heeft een tweede engagement gesprek plaatsgevonden waar de groep vooral haar wensen en eisen richting de retailer heeft neergelegd, waarbij is gevraagd om een concrete reactie.

4. Vervolgstappen

Na afloop van het eerste gesprek is een verslag gedeeld waarin de belangrijkste conclusies en vervolgvragen staan, ter bevestiging van de retailer. In het tweede gesprek is verder onderzocht in hoeverre de retailer bereid is stappen te zetten op de gevraagde punten. De groep is zich aan het beraden op vervolgstappen, mogelijk in de vorm van een derde gesprek of schriftelijke reactie met aankondiging van vervolgstappen. Gezien de relevantie van het thema eiwittransitie binnen de discussies omtrent klimaat en biodiversiteit staan de pensioenfondsen en ngo's ervoor open om de gesprekken na afronding van het convenant te continueren, eventueel in een alternatief samenwerkingsverband.

Belangrijkste geleerde lessen

Krachten bundelen met andere partijen bij een nieuw onderwerp. Hoewel biodiversiteit en biodiversiteitsverlies steeds meer aandacht van institutionele beleggers krijgt, is het in de beleggerswereld een relatief nieuw onderwerp. In deze fase worden internationale frameworks en standaarden ontwikkeld en zijn steeds meer data over impact op biodiversiteit door beleggingen en risico's van biodiversiteitsverlies beschikbaar. Niettemin staan de handvatten om biodiversiteit op een structurele manier aan te pakken, ook met het oog op samenhangende onderwerpen zoals klimaatverandering, nog in de kinderschoenen. Het is zeker te verwachten dat het onderwerp biodiversiteit zich de komende jaren sterk gaat ontwikkelen tot een belangrijk agendapunt voor institutionele beleggers, in samenhang met klimaat. Voor beleggers die effectieve engagements willen voeren op een nieuw dynamisch onderwerp kan het in dit stadium helpen de krachten te bundelen met andere beleggers en met kennispartners en experts zoals ngo's of denktanks die al ervaring of kennis over het onderwerp hebben. Op deze manier kunnen institutionele beleggers expertise en informatie verwerken en gebruiken voor het ontwikkelen van doelgerichte engagementstrategieën die de kern van het probleem aanpakken.

Biodiversiteit is een omvangrijk onderwerp wat kansen en risico's met zich meebrengt. Biodiversiteit is divers en omvat tientallen subonderwerpen en aspecten. Het onderwerp lijkt bijna op een "veel koppig monster". Het onderwerp heeft vele kanten en om een effectieve engagementstrategie te ontwikkelen is het formuleren van een specifiek engagement focus (bijv. de ontbossing van het Amazone-gebied voor de productie van soja voor veevoer) essentieel. Heldere, meetbare engagementdoelstellingen binnen een vastgesteld timeframe zijn eveneens cruciaal voor het voeren van succesvolle engagements met ondernemingen. Beleggers zullen zich daarnaast bewust moeten zijn van afhankelijkheden van andere onderwerpen. Zo zijn de eiwittransitie en CO2-uitstoot sterk verbonden met elkaar. Door een onderwerp meer holistisch te benaderen zullen beleggers effectiever zijn in hun aanpak. Last but not least zullen

beleggers erop voorbereid moeten zijn dat de gekozen engagementstrategieën mogelijk regelmatig gewijzigd moeten worden. Biodiversiteit is voor beleggers een nieuw onderwerp en de aanpak ervan is nog sterk in ontwikkeling. Kennis van biodiversiteit van vandaag kan al na een jaar weer verouderd zijn.

Onderlinge samenwerking geeft een sterk signaal naar een bedrijf. Collectieve engagements waarbij diverse stakeholders betrokken zijn, geeft een duidelijk en sterk signaal dat een onderwerp belangrijk is. Het gebeurt niet vaak dat beleggers, ngo's en de overheid samen ondernemingen aanspreken en dat er consensus over "een plan van aanpak" bereikt wordt. Door samenwerking van een grote groep met aanzienlijke activa onder beheer en door partijen die doorgaans de samenwerking niet zoeken, wordt de urgentie van een onderwerp en de mate van invloed op de betreffende onderneming vergroot.

Voorbereiding van de samenwerking partners. De toegevoegde waarde van samenwerken met een groep beleggers en ngo's of experts helpt bij de analyse van het onderwerp, waardoor de engagementstrategie meer in de diepte kan worden opgestart. Bij een onderwerp als biodiversiteit vereist dit een uitgebreide analyse van de materie: wetenschappelijke inzichten, statistieken, beleidstukken en documenten van ondernemingen doornemen om door een (mogelijk) marketingverhaal van bedrijven te kunnen prikken. Voor beleggers die meer op afstand staan maar de diepgang van het onderwerp nodig hebben om impactvolle engagements te voeren, is daarom kennis van de ngo's en denktanks heel belangrijk. Met name het betrekken van ngo's helpt sterk bij de voorbereiding van engagements en het vormgeven daarvan. Voor sommige beleggers kan samenwerken met -ngo's gevoelig liggen, en vice versa, maar de gebundelde kennis en expertise heeft bewezen meerwaarde, zo is ook gebleken in dit traject. Het scheiden van de rol die ngo's in een samenwerkingsverband vervullen versus de rol die ze in het publieke debat vervullen – wat tevens tot hun kerntaak behoort - schuurt soms. Wederzijds begrip over die rollen is onontbeerlijk om een samenwerking te laten slagen.

Achtergrondinformatie over het convenant (SER)

Over het convenant: het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen is december 2018 ondertekend door 73 pensioenfondsen, de Pensioenfederatie, zes ngo's, drie vakbonden en drie ministeries. Het doel van het convenant is dat de partijen de nadelige sociale en milieueffecten van beleggingen door pensioenfondsen voorkomen en aanpakken. Het aantal pensioenfondsen dat de overeenkomst heeft ondertekend, bedraagt 84 met een beheerd vermogen van 1.600 miljard euro. Dit is 94 procent van het totale belegde vermogen van Nederlandse pensioenfondsen.

In het convenant hebben de pensioenfondsen gekozen voor een aanpak voor het identificeren, prioriteren en aanpakken van risico's voor maatschappij en milieu op basis van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's).

In het convenant werken de pensioenfondsen samen met de Nederlandse overheid, ngo's en vakbonden, die hun kennis, ervaring en die van de lokale partners delen. Hierdoor krijgen de pensioenfondsen een beter inzicht in waar risico's zich kunnen voordoen - bijvoorbeeld mensenrechtenschendingen of milieuschade - en kunnen zij hun invloed aanwenden om problemen op te lossen en risico's te beperken. Het uiteindelijke doel is een positief effect te maken op de praktijken van de bedrijven waarin zij investeren. Meer informatie over op de website.

Samenwerken in casussen

Het Convenant heeft een 'breed spoor' en 'diep spoor'. Het Brede Spoor betreft alle ondertekenaars. Het heeft als doel dat alle Nederlandse pensioenfondsen de afspraken van het convenant, gebaseerd op de OESO-richtlijnen en de UNGP's, integreren in hun beleid en beleggingspraktijk.

In het Diepe Spoor werkt een aantal pensioenfondsen samen met de Nederlandse overheid, vakbonden en ngo's aan specifieke casussen. Een casus wordt geselecteerd op basis van de selectiecriteria die vooraf in het convenant zijn vastgelegd:

- De nadelige gevolgen van de casus moeten ernstig zijn.
- Het gezamenlijke onderzoek moet een meerwaarde voor de casus opleveren en de verschillende partijen in staat stellen hun specifieke expertise in te brengen.
- De casus moet ingaan op feitelijke en potentiële negatieve gevolgen voor fundamentele arbeidsrechten en mensenrechten, zoals vakbondsvrijheid, dwangarbeid en kinderrechten. De zaken moeten als voorbeeld dienen en leerzaam zijn, zodat het onderzoek een bredere relevantie heeft voor de gehele pensioensector en andere partijen.

Leden werkgroep

Pensioenfondsen

Arthur van Mansvelt, Achmea Investment Management *namens BPL Pensioen*

Frank Huitema, Stichting Mediahuis Nederland Pensioenfonds

Sophie Kamphuis, MN *namens PME en PMT*

Simona Kramer, Pensioenfonds Rail & OV

Natuur & Milieu

Sanne van Keulen

World Animal Protection

Nienke van der Veen

FNV

Jacqueline van Leeuwen

CNV

Frans van de Veen

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Kaj van de Vorstenbosch

SER-secretariaat

Laura Abels

Martijn Huijnen

Colofon

Sociaal-Economische Raad

Bezuidenhoutseweg 60

Postbus 90405

2509 LK Den Haag

070 3499 525

communicatie@ser.nl

www.imvoconvenanten.nl/nl/pensioenfondsen

Foto's: SER/Martijn Huijnen

© Sociaal-Economische Raad, 2022